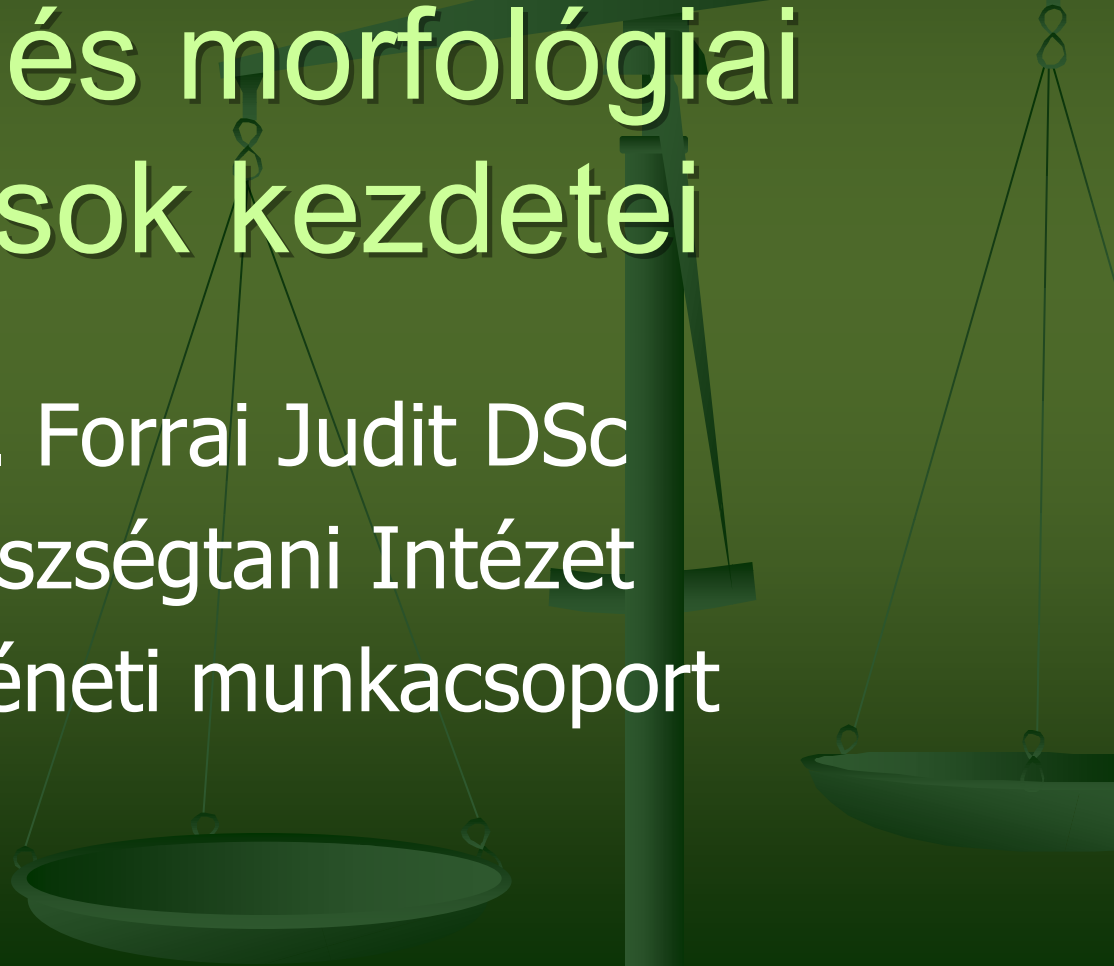

Élettani és morfológiai kutatások kezdetei

Prof.Dr. Forrai Judit DSc
Népegészségtani Intézet
Orvostörténeti munkacsoport

Anatómiai ismeretek

- Boncolás, a test és funkcióinak ismerete
- Rembrandt
- 1632

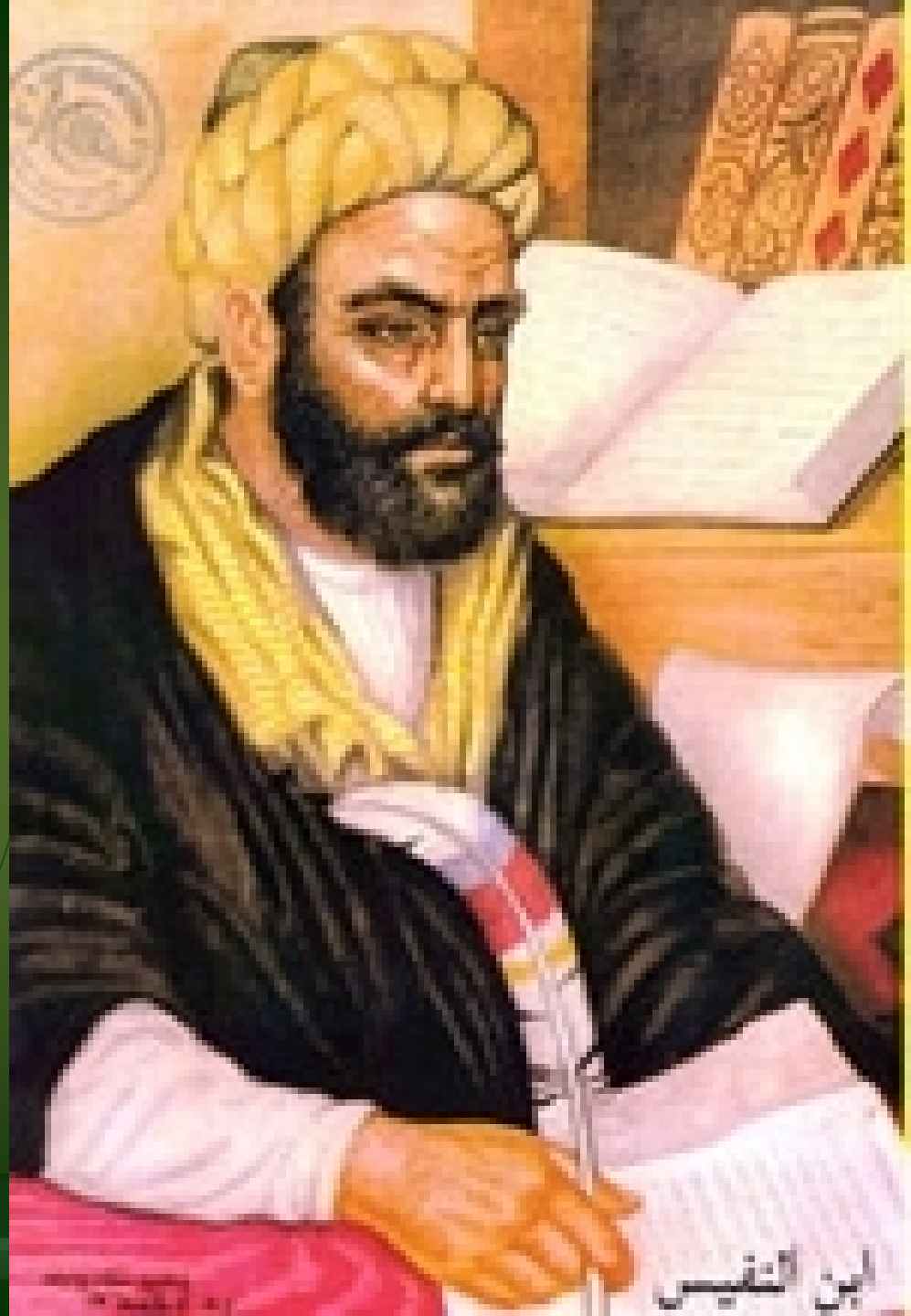

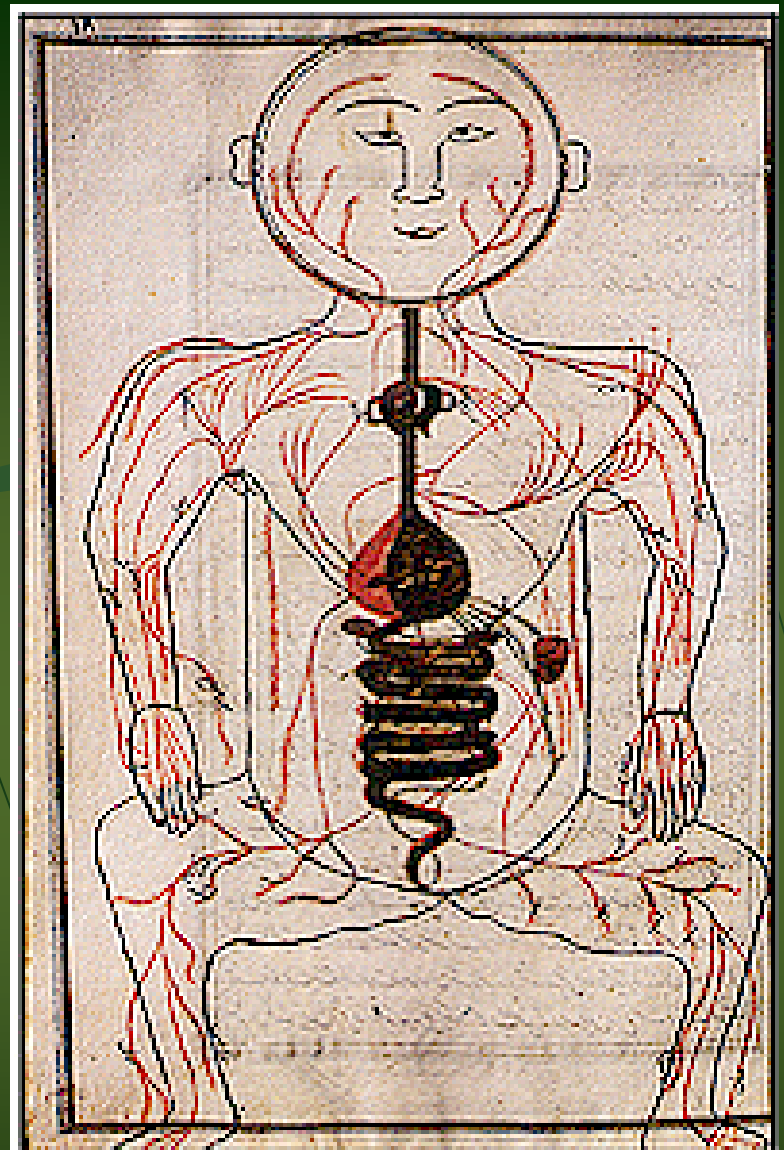
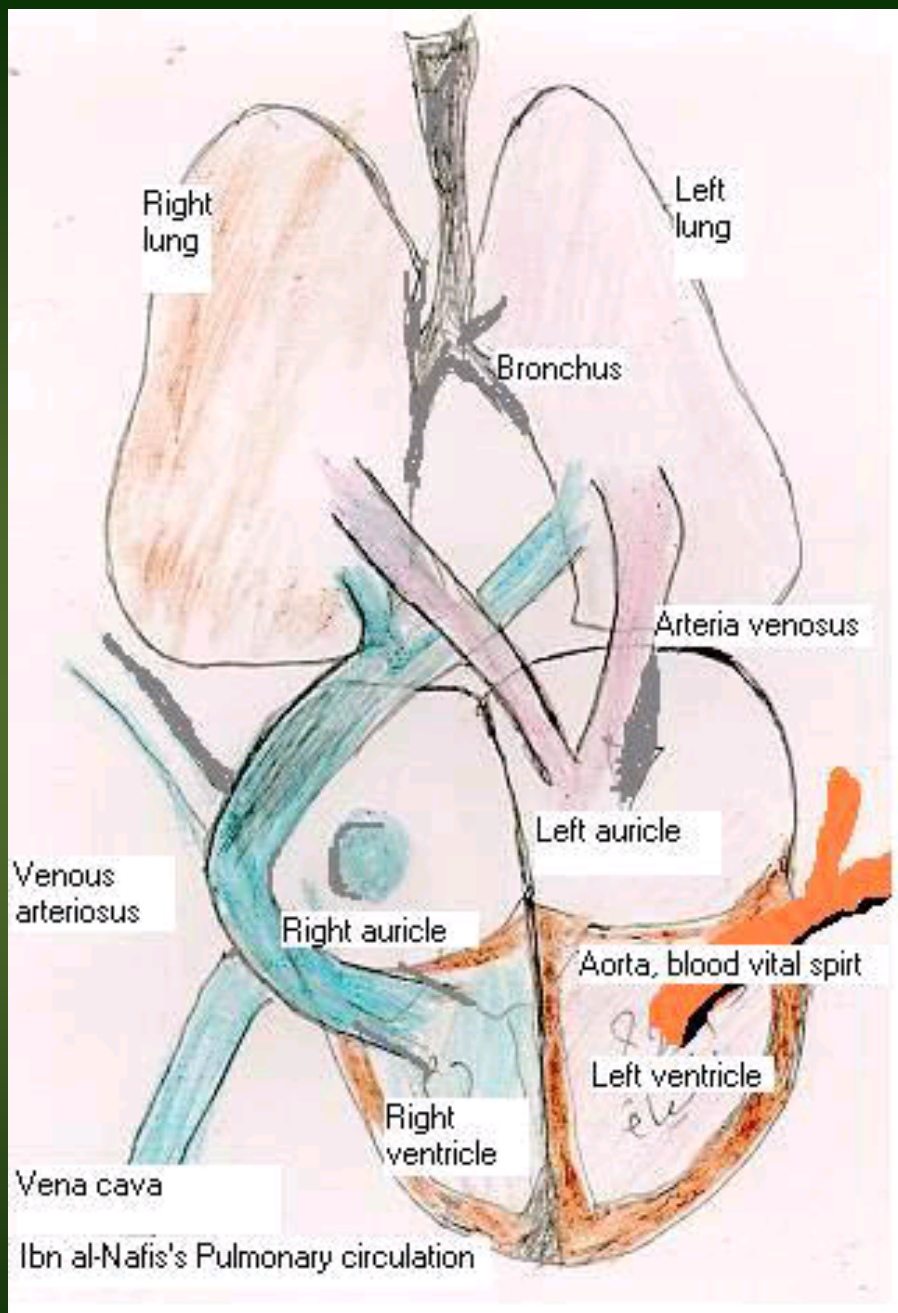
أبو العباس

Ibn Al-Nafis

1236 - 1288

megismerte és
leírta a
pulmonáris
keringést

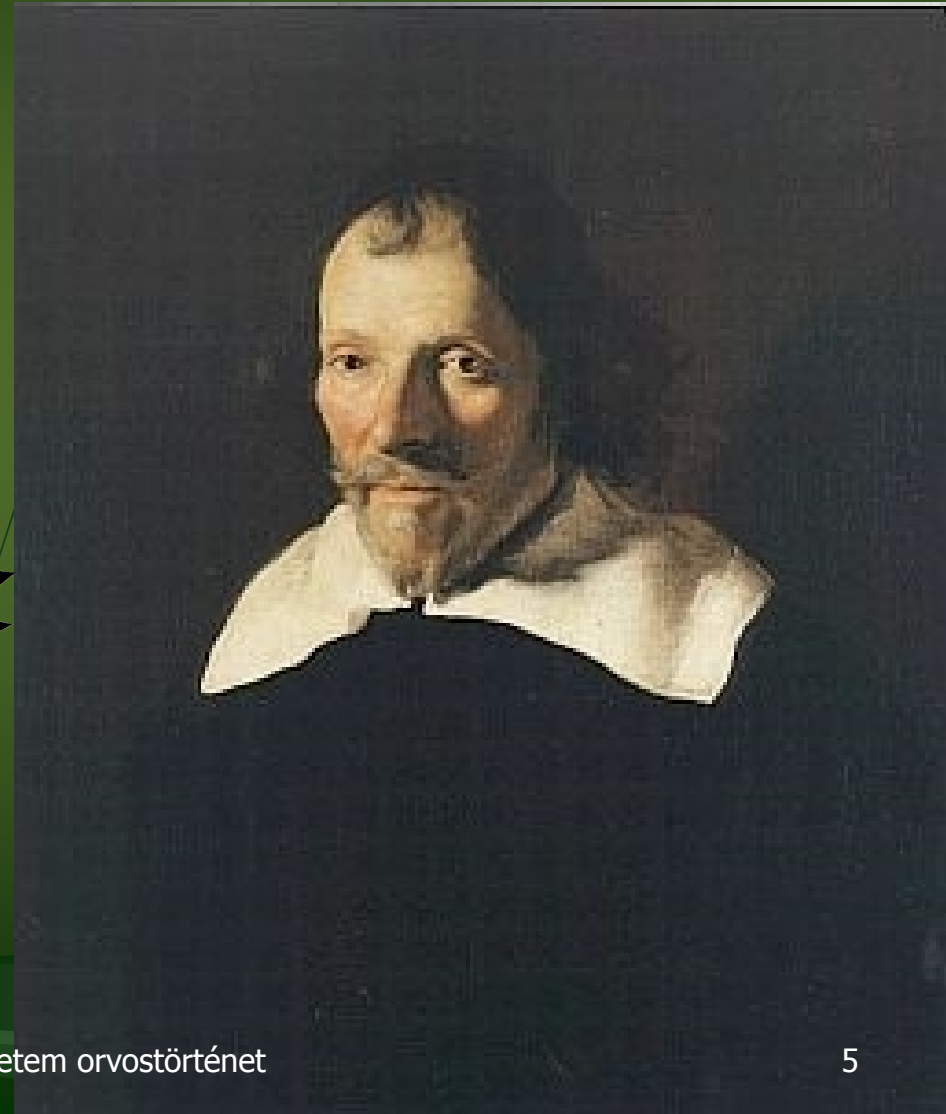
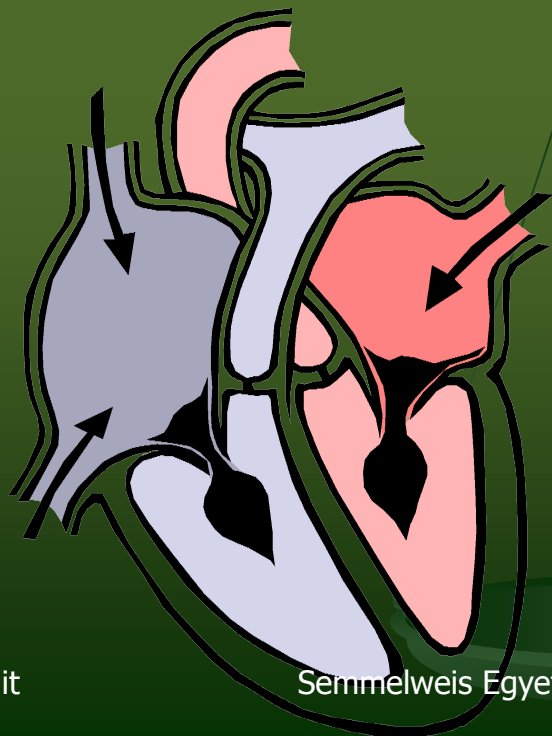

Ibn Al-Nafis manuscript - Pulmonary Circulation and Digestive System

Ki volt William Harvey?

- 1578 – 1657 London
- Specializációja: a vér keringésének vizsgálata

A vér keringése

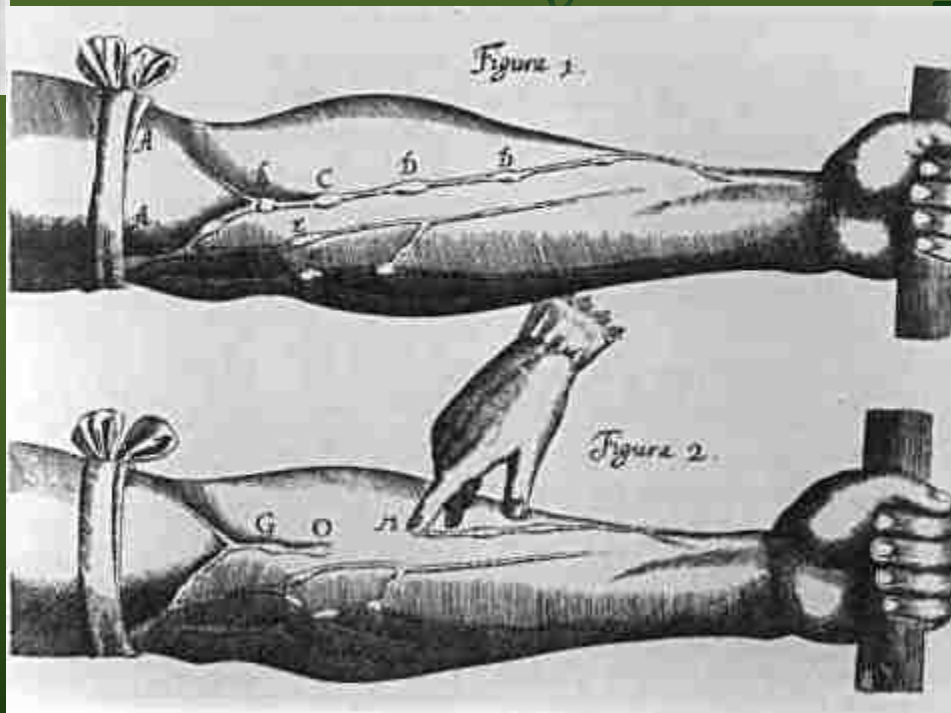
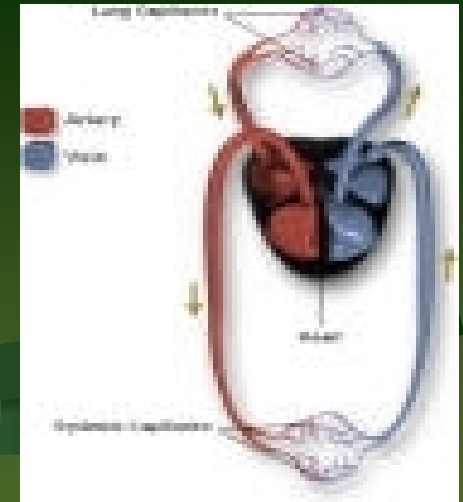
William Harvey

1. morfológiai kísérlete: állatok boncolása és vivisectiója segítségével megállapította: a jobb félből a bal félbe vándorol a vér a tüdőn keresztül
2. matematikai számításai: a teljes vér mennyisége 4 pounds (kb. 5 l) egy perc alatt 72 x 4 pounds áramlik **zárt rendszerben cirkulál a vér**
3. egy irányban halad a vér ligatúrával elzárva a bal véna cava feletti részt a szív üres lesz, az aorta elkötése után a szív megtelik vérrel = billentyű

William Harvey

1578-1657

De motu cordis

A kutatás logikai következményei:

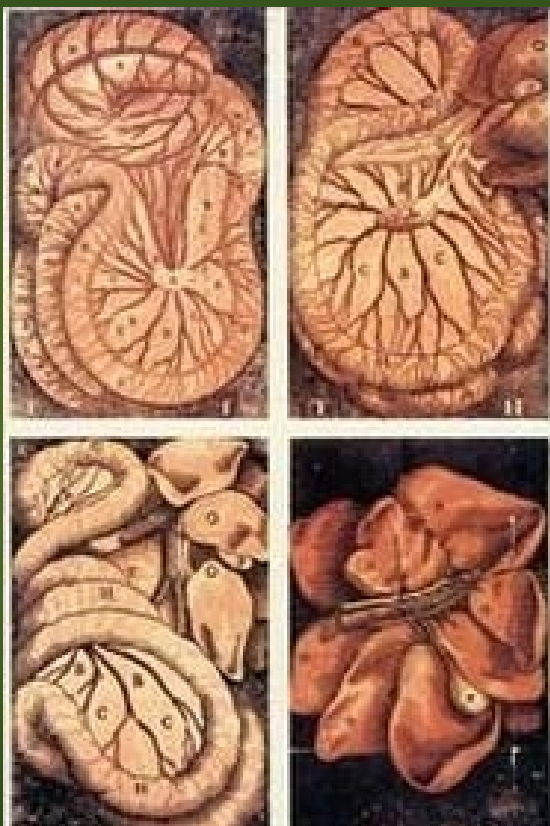
1. gyógyszerek bejuttatása a vérbe, amely mindenhova elér (Wren, Boyl, Wilkins, Major, Elsholtz)
2. vérátömlesztés
Richard Lower: friss állati vér másik állatba
Jean Baptiste Denis (1643-1704), transfúzió birkavérrel
3. Marcello Malphigi kiegészítette a capillárisok működésével – tüdőszövet működése, Malphigi testecskek = vörösvértestek, zsírgömbök
4. Limfatikus szisztéma: Aselli (1581-1626), Pecquet ductus thoracicus

■ Jean-Baptiste
Denis 1667

Casparo Aselli (1581-1626) limfatikus rendszer feltalálója

De lactibus sive Lacteis venis, 1627. Milano

Marcello Malphigi

EPISTOLÆ ANATOMICÆ

VIRI CLARISSIMI

Marcelli Malpighii,

VIDELICET,

De Lingua.

De Cerebro.

De Externo Tactus Organo.

De Omento, Pinguedine & Adiposis Ductibus.

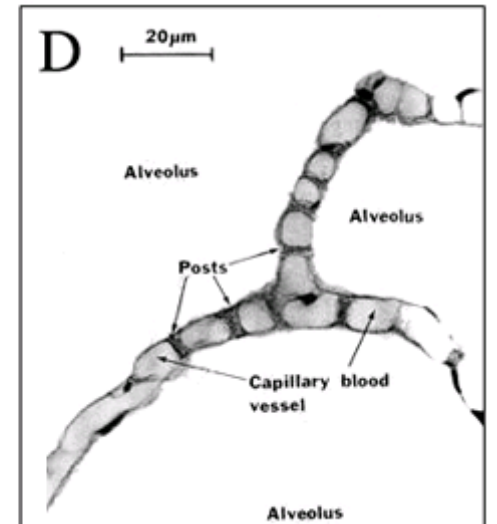
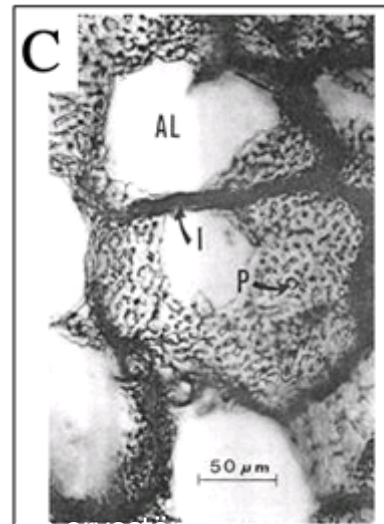
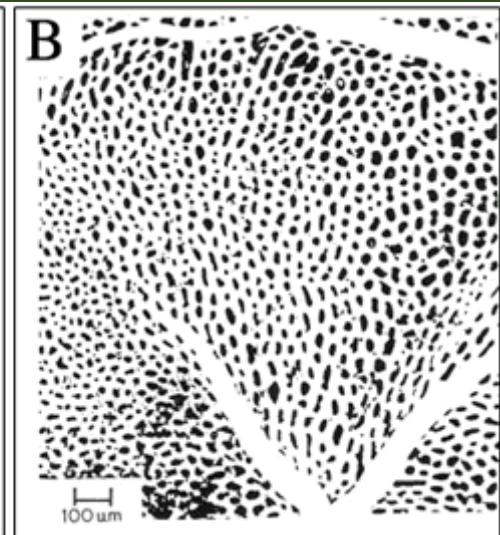
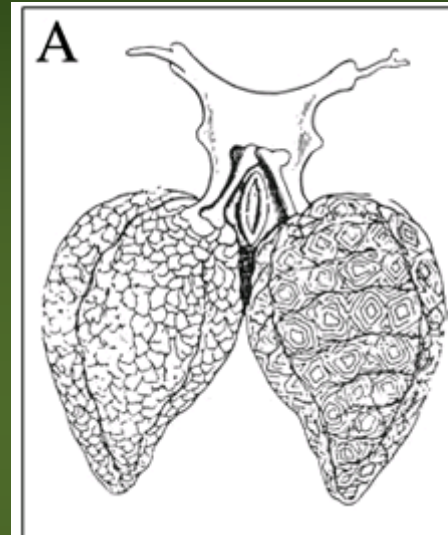
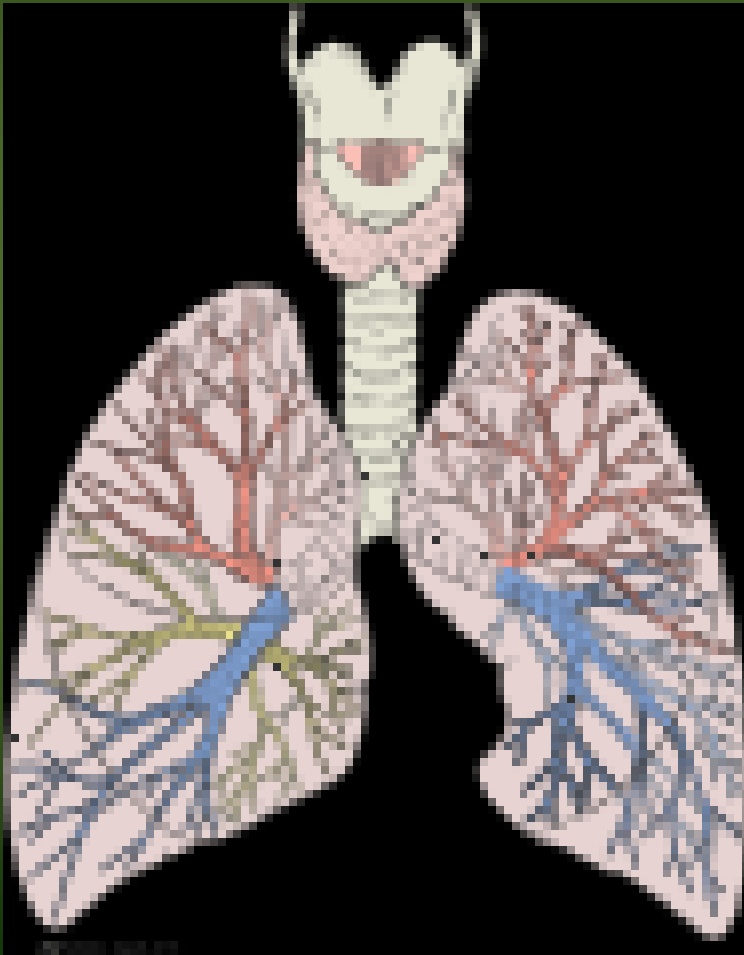

Capillaris keringés vizsgálata

Malphigi 1681.

Békák tüdejének vizsgálata- capilláris keringés.

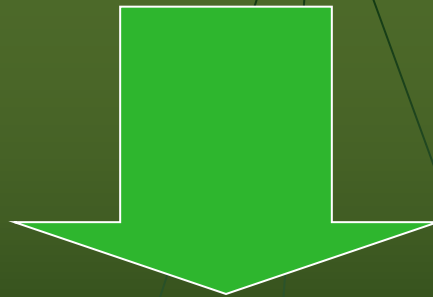

Malphigi felfedezése

Borellinek beszámoló vivisectioninak
eredményéről:

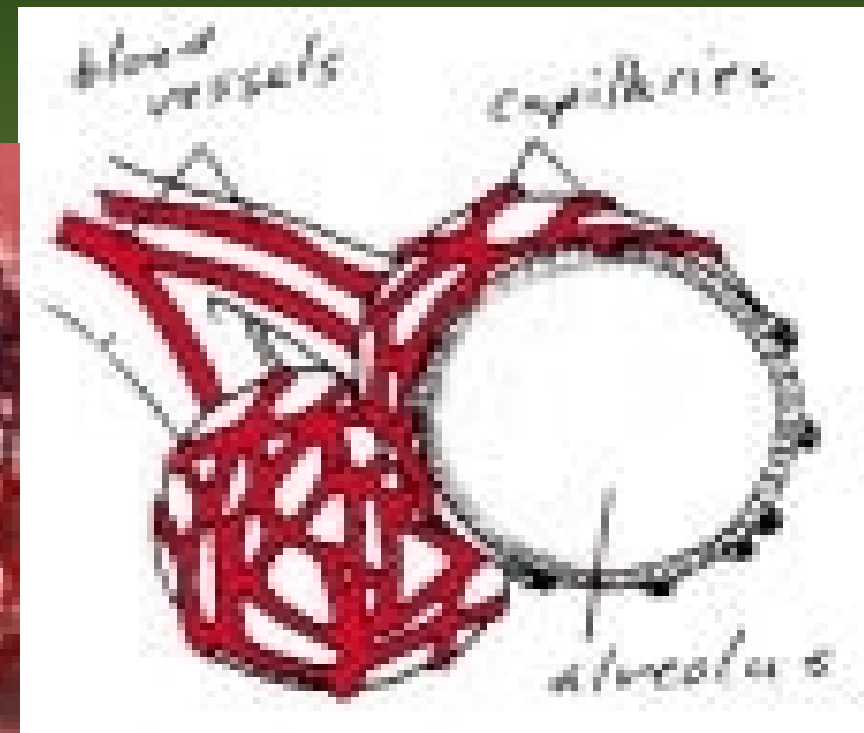
A tüdőben kis hólyagok vannak – alveolus
bennük hajszálerek

Vérkeringés végső megértése

Az alveolus

Malphigi – testecskék, mirigyes szövetekben

Alaptudományok, felfedezések

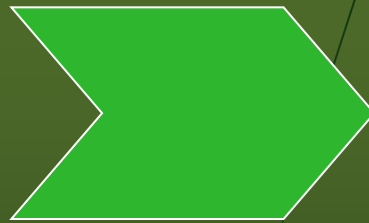
- matematika és mechanika
- elektromosság, mágnesesség, hő
- optikai kutatások
- természet - biológia, zoológia,
- anatómia - kutatások
- **új világkép született: a világ egyetlen hatalmas gépezet, melynek jelenségei a fogaskerekekhez hasonlóan kapcsolódnak egymásba.**

A világ megismerése, vizsgálata, mérhetősége

Orvosi irányzatok:

Iatro (orvosi)

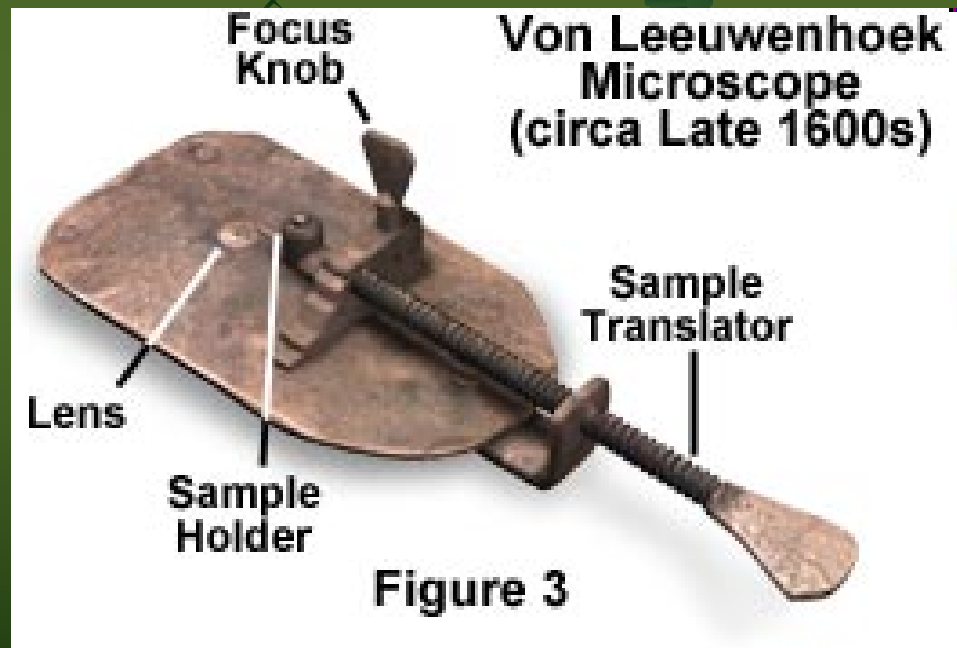
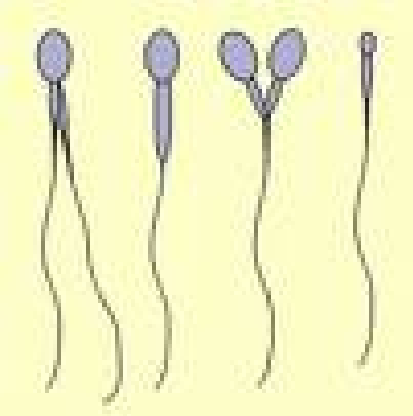

mechanika
fizika
kémia
asztrológia

A parányi világ

- Anton van Leewenhoek- Delft
Vizsgálati módszere

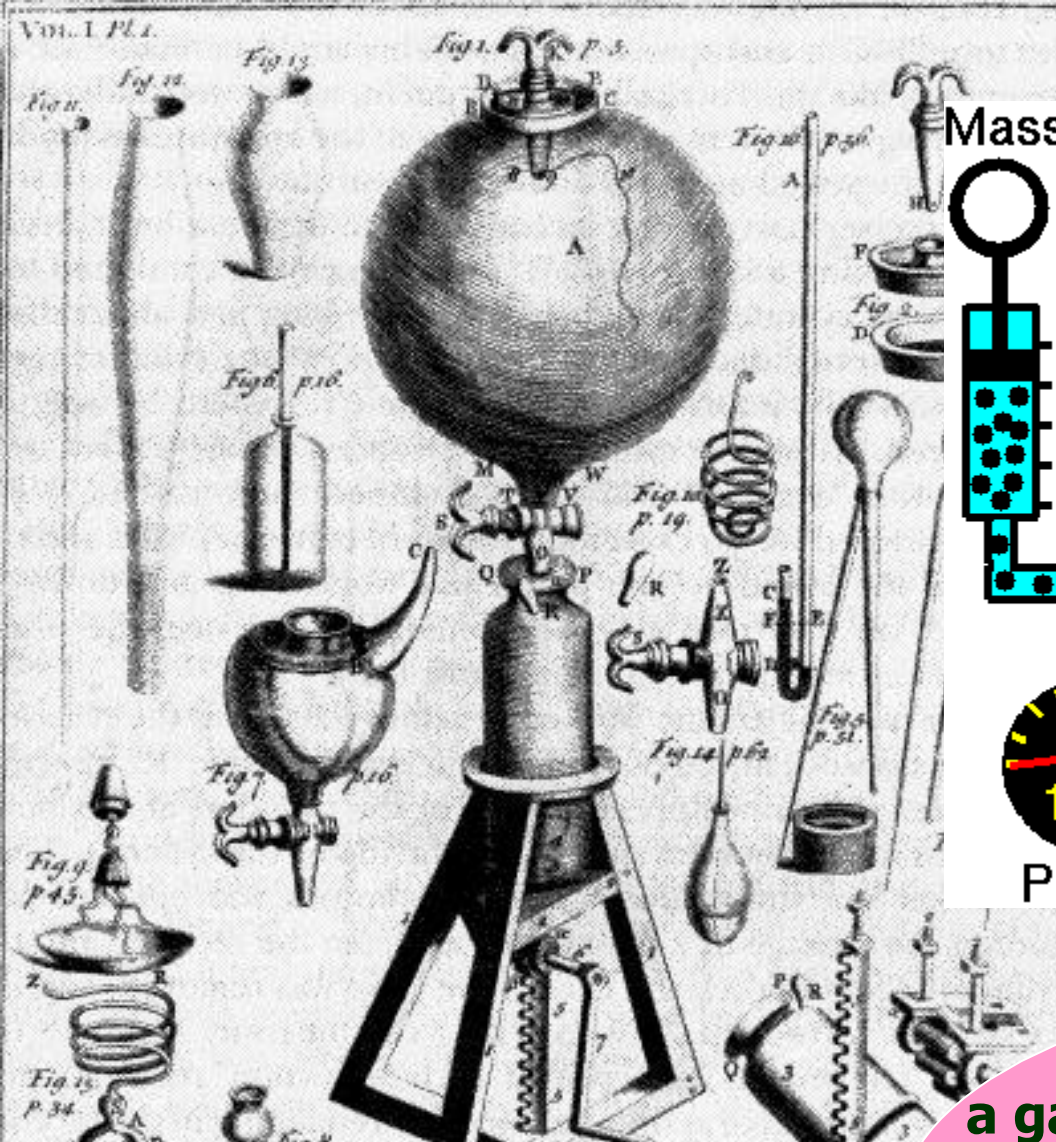
latrofizika 1.

Leeuwenhoek (1632-1723) 200 műszer, 550 lencse
egyszerű és összetett mikroszkóp

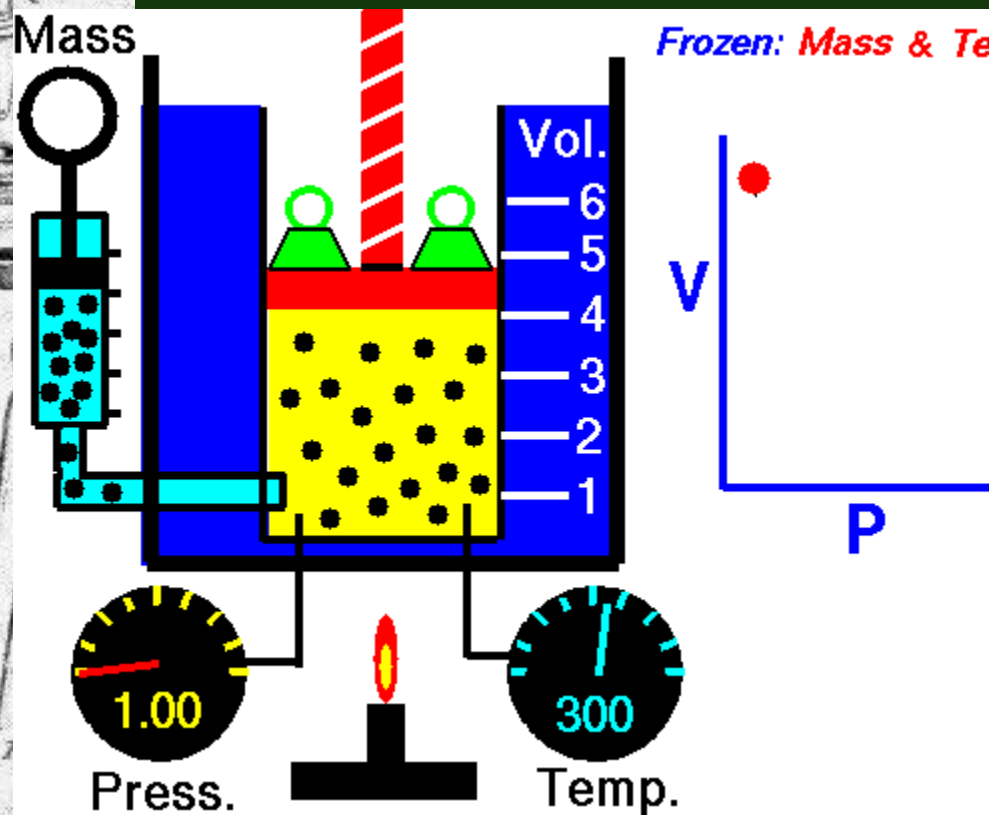
Robert Boyle - korpuszkuláris kémia

Fr. Hoffmann – test mechanikai rendszere, hidraulika
- a vér folytonos körforgása,
- mozgászavarok, spazmus, görcsök

G. Stahl - animisztikus szemlélet:
(a hit szerepe), szenvedélyek,
Tévelygések /Therica medica vera.
I. Frigyes orvosa

**Robert Boyle
Levegő-pumpa
1660**

Boyle-Mariotte-törvény
a gáz térfogatának és nyomásának szorzata állandó
– feltételezve, hogy a hőmérséklet közben nem változik.

NEW
EXPERIMENTS
AND
OBSERVATIONS
TOUCHING
C O L D,

O R,
An Experimental History of Cold, begun.

To which are added
An *EXAMEN* of *ANTIPERISTASIS*,
And an *EXAMEN* of Mr. *Hob's* Doctrinē about *Cold*.

Whereunto is annexed *An Account of Freezing*,
brought in to the *Royal Society*, by the learned
Dr. C. Merret, a *Fellow* of it.

Together with an *Appendix*, containing some
promiscuous *Experiments* and *Observations* rela-
ting to the precedent *History of Cold*.

Non fingendum, aut excogitandum, sed inveniendum, quid natura faciat, aut ferat, Bacon.

By the Honourable *ROBERT BOYLE*,
Fellow of the *ROYAL SOCIETY*.

L O N D O N.

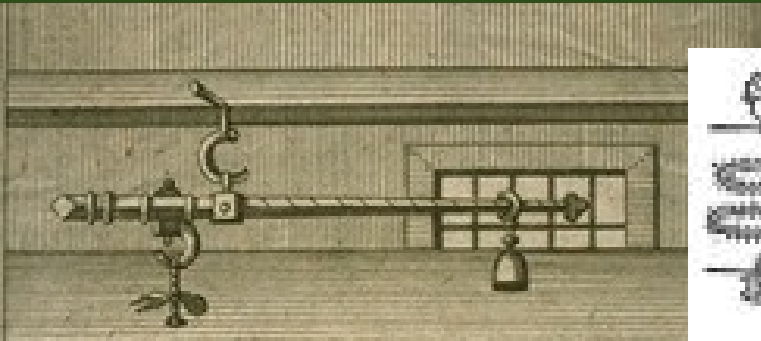
Printed for *Richard Davis*, Bookfeller in *Oxford*, 1683.

Hideg-érintés
hatása

Santorio Santorio 1614 iatrofizika

LA MEDICINA STATICA

D-I

SANTORIO DE' SANTORJ

DA CAPO D'ISTRIA

PUBLICO PROFESSORE NELL'UNIVERSITA' DI PADOVA.

*Divisa in Sette Sezioni: co' Comentarj di
MARTIN LISTER Medico Inglese, e
i Canonj della Medicina de' Solidi di
GIORGIO BAGLIVI Professore di Medicina
nello Studio di Roma.*

AGGIUNTIVI

Gli Aforismi d'Ippocrate, e i suoi Prefagj nelle due lingue, Latina ed Italiana con molte altre cose che saranno notate nella pagina seguente.

IDEA, E FATICA
DELL' ABBATE CHIARI

DA PISA.

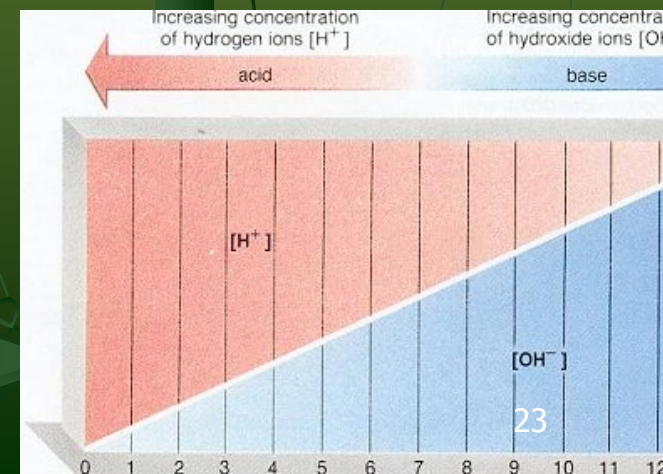
IN VENEZIA MDCCLXXXIV.
Appresso l'Erede di Domenico Occhi
CON PRIVILEGIO.

Acidosis- alkalosis

Francois de la Boe – Sylvius de Leyden
(1614-1672),
a betegségek tulajdonságuk szerint
e két csoportra oszthatók
Anatómiai képletek

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIVS, MEDICINAE
PRACTICÆ IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA PROFESSOR

Sebészet, sebellátás

- Ambrois Paré
- **Pierre Fauchard**

1678-1761

1699 francia királyi ediktum:

1699. Chirurgien Dentiste

1731. Sebészeti Akadémia

*Le Chirurgien Dentiste au Traite
des Dentes 1728*

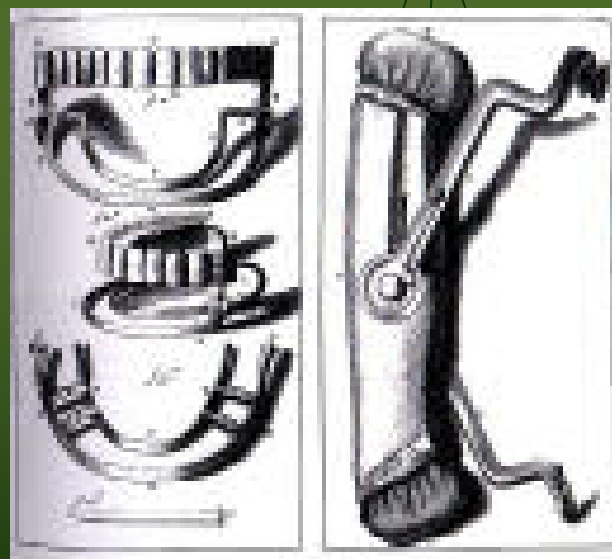
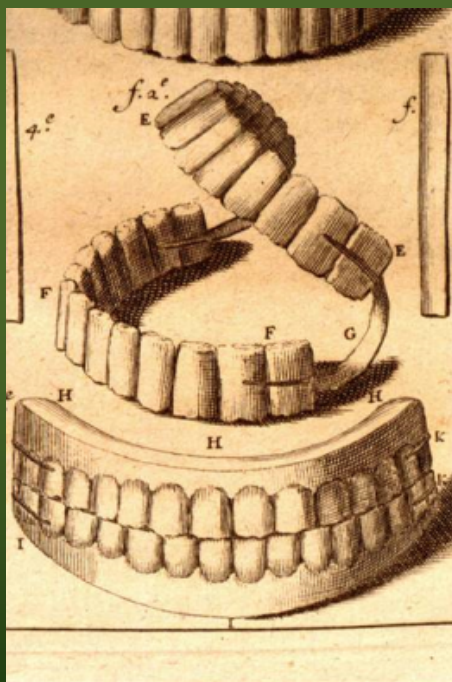

A fogászat tudománya

Pierre Fauchard

1678-1761

Le Chirurgien Dentiste au Traite des Dentes 1728

Pierre Fauchard

Caries elmélet- fogkukac évszázados hite megszűnik

Etiológia három oka: külső, belső és szimpatikus/viselkedési szokások miatt

Száj és az általános egészségi állapot összefüggése

Gyógymódok:

tömés- plombage

anyaga: cement, pecsétviasz + terpentín

korona- elefántcsont egybefaragva

Pyorrhoea leírása

Extractió - pelikánnal

Tudomány, tudós társaságok

1603 - Academia de Lincei (Lynx –Eyed – sas szem, Frederico Cesi- minima cura maxima vis)
(Róma)

1657 - Academia del Cimento – Academy of Experiment (Firenze- Galilie, Toricelli, Viviani,)

1645 - Láthatatlanok társasága Invisible College
(Boyle) → Filozófiai társulat,

↙
Royal Society

Royal Society (London, 1662)

Académie des sciences (Párizs, 1666)

Mi az élet?

emanista elmélet

(isteni/szellemi kisugárzás,
kiáradás, életszellem) Platón,

Pneumatizmus (egyiptomi,
görög)

Csi-kínai, brahman-átman-indiai
elmélet

Arisztotelesz: élettelen anyag +
szellemi-lelki princípium:
pszükhé, genetiké, nousz

Hippokrateszi
nedvelmélet

Vitalizmus

az életről alkotott egyik elmélet

- Mechanikus szemlélettel ellentétben az élethez olyan princípiumra van szükség, amely fizikai és kémiai jellemzőkkel nem írható le.

Vitalizmus tézisei

- 1. az élő és élettelen nem azonos összetevőkből van
- 2. az élő szervezet nem írható le csupán fizikai és kémiai jellemzőkkel
- 3. a természettudományos módszertan nem alkalmas az élő szervezet leírására.

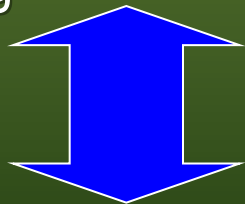
Georg Ernst Stahl

(1660-1734)

Animista szemlélet: egészség-
betegség a tudatos és tudattalan
szférában zajlik

**vitalizmus alapja: az élő
organizmus több, mint fiziko-
kémiai erők szövődéke,
ezeken kívül még másfajta
tényezők is hatnak.**

flogiszton elmélet - égéskor távozó
anyag

Alkimista misztifikáló szemlélet

anima
lélek, életerő

**Iatrofizika,
iatrokémia**

Friedrich Hoffmann (1660-1742)

Gólem

Embergép - fluidumok mozgatják
belélegzéskor éterikus anyagot
veszünk magunkhoz,
idegrendszeren belül egy
feltételezett folyadék kering
„plethora”

Betegségek rendszerezése

Thomas Sydenham: 1624-1689

- Betegség fajták, osztályozás, betegágy
- Malária, chorea minor, kanyaró, vörheny, köszvény.
- Nozológia: betegségtan, betegségek tudományos elnevezése, szisztematikus leírása, gyógyszerek

Sydenham

Kutatások, felfedezések

- Richard Morton (1637-1688): differenciált diagnózisok, tuberkulózis-traktátusa
- Thomas Willisii: hastifusz, gyermekági láz, myasténia gravis, tüneteinek leírása, cukorbetegség- vizeletből, paralisis progressiva, circulus arteriosis
- Francis Glisson: rachitis, ingerelhetőség, tónusváltozás
- Francois Mauriceau: tuba- terhesség

A modern belgyógyászat kezdetete

**Hermann Boerhaave
(1668–1738).**

Gerhardt van Swieten

**René Leannec
1781-1826**

**Leopold Auenbrugger
1722–1809**

Hermann Boerhaave

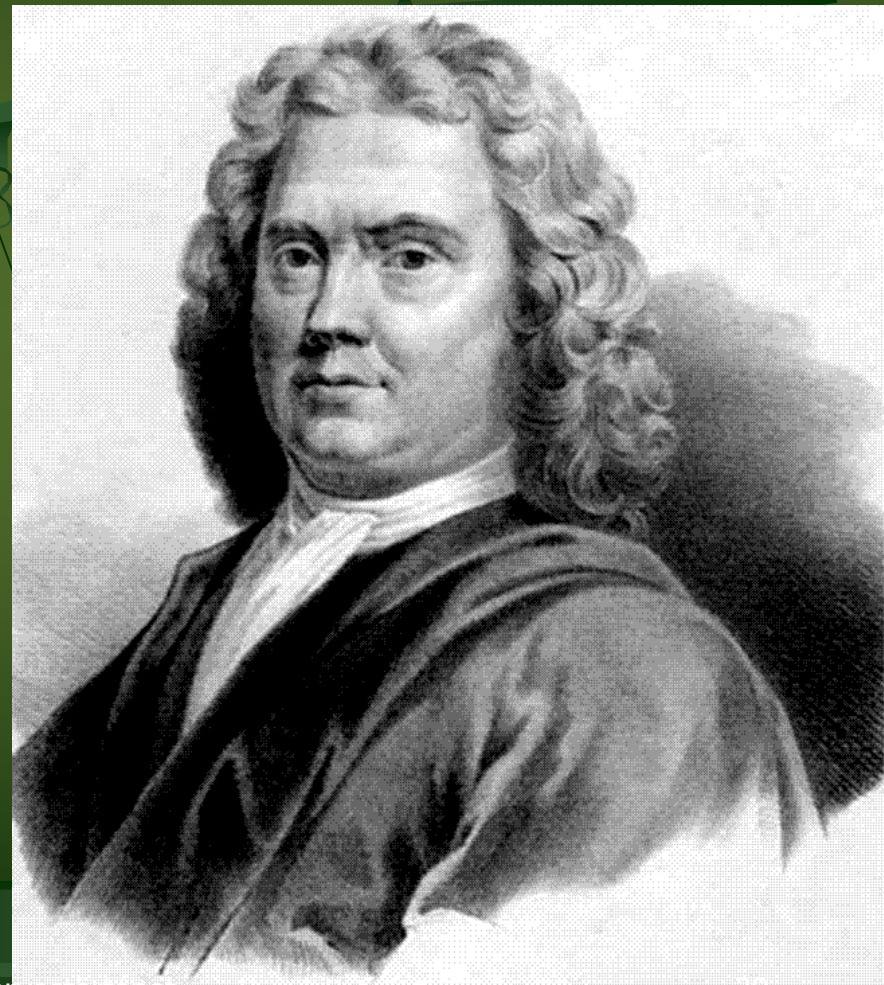
(1668-1738)

Leyden: oktatás és
gyakorlat egysége: ágy
melletti oktatás

ORVOSI ISKOLÁJA EGÉSZ
EURÓPÁRA KITERJED
Cecil kórház

Alkímia, rendszerezés,
klinikai medicina

Diagnózis, betegség
lefolyása,

Hermann Boerhaave 2.

Európai orvosi fakultás megteremtője
173 tanítvány Európa-szerte

*Mechanikai módszerek fontossága a
gyógyászatban 1703*

*Elméleti orvostan alapjai (Institutiones
medicae 1708)*

*Aforizmák a betegségek felismeréséről és
gyógyításáról /Aphorismi de cognoscendis
et curandis morbis. 1709*

Anatómiai ismeretek

- Valsalva, Antonio, bolognai *anatómus* és sebész, 1666—1723. A manőver: eldugult orr-fül
- Gaetano Zummo (Zumbo) (1656—1701)
- Ercole Lelli 1739 vesék, izomrendszer
- Giovanni Manzolini, Anna Morandi érzékszervek, zsigerek
- Remigo lei, Antonio Scarpa, Fr. Calerizoli, Calamei.

Felice Fontana Firenze, 1799

Felice Fontana

© prof. dr. Ferrai Judit

Semmelweis Egyetem orvostörténet

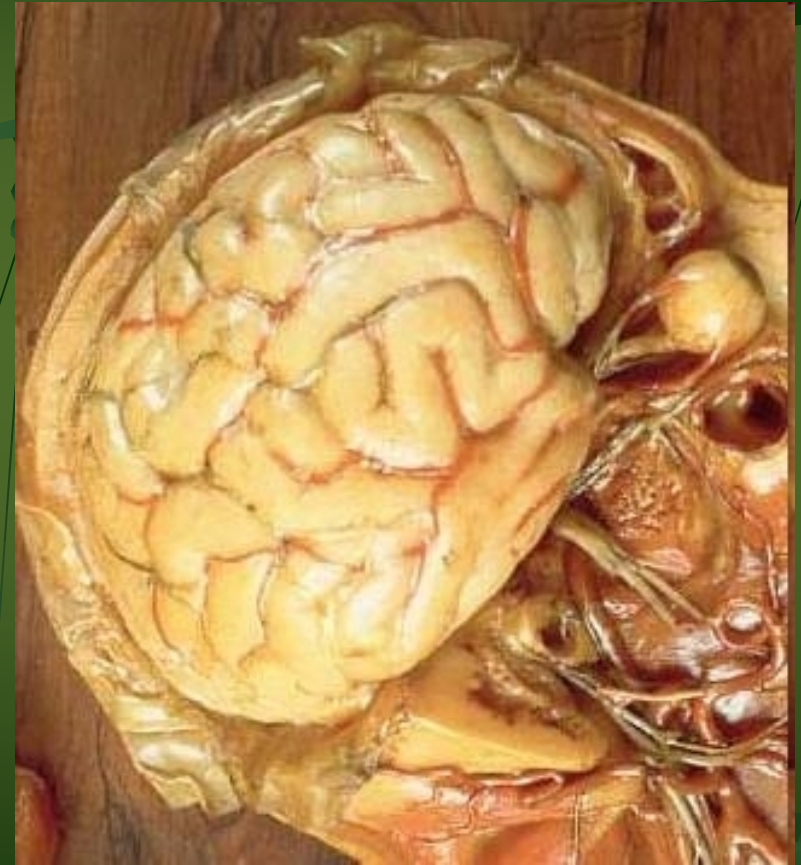

Anatómiai Venusz

Clemente Susini (1754 - 1814)

Department of History of Medicine

JOSEPHINUM , Währingerstrasse 25 A - 1090 Wien, AUSTRIA

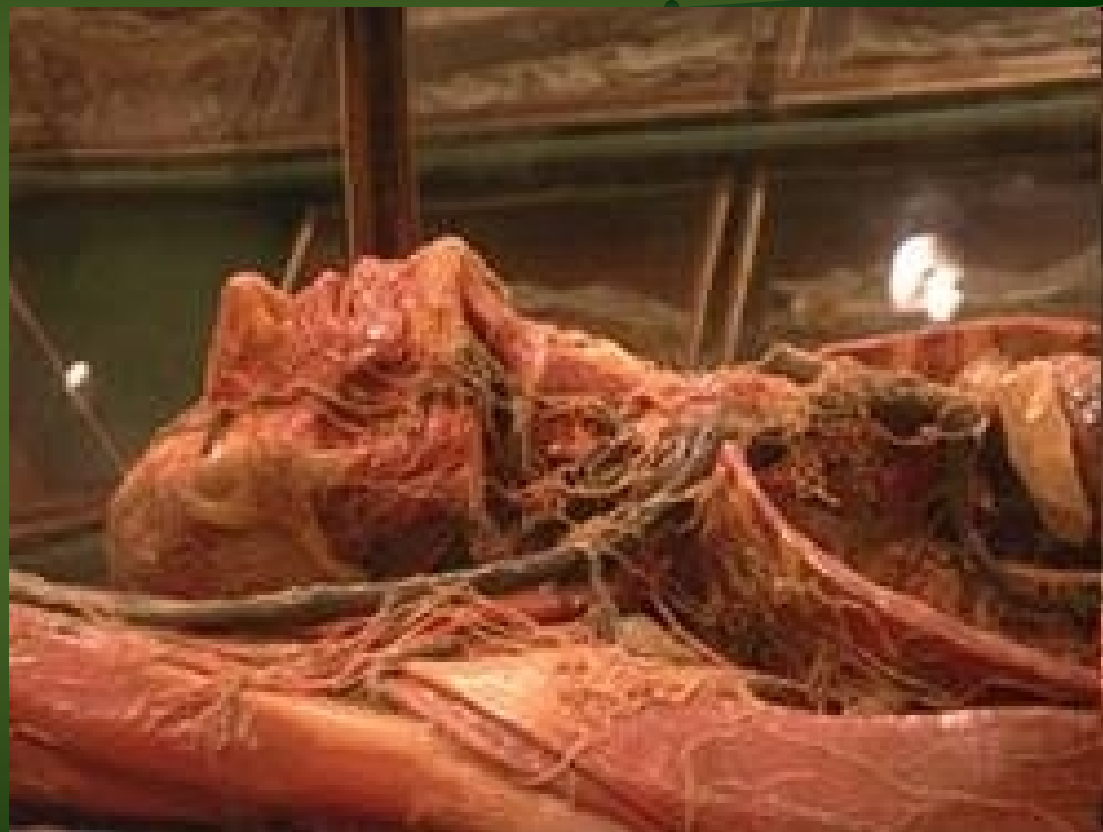
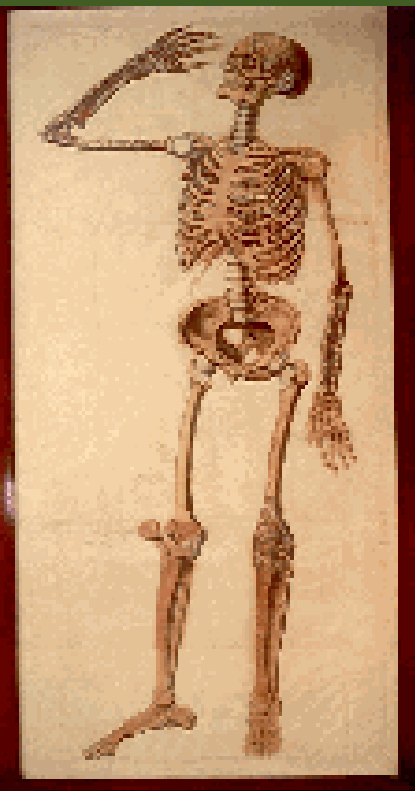

Paolo Mascagni

1752 - 1815

Piza

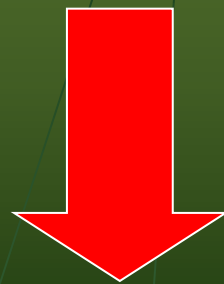
GAETANO GIULIO ZUMBO 1656-1701

Albrecht von Haller 1.

1708-1777

- Peregrináció: London, Oxford, Paris, Basel
- Göttingen: anatómia, sebészet professzora
- **Ingerelhetőség-izomrostok**
- **Sensibilis testrész** –minden, ami ideggel van ellátva

irritabilis

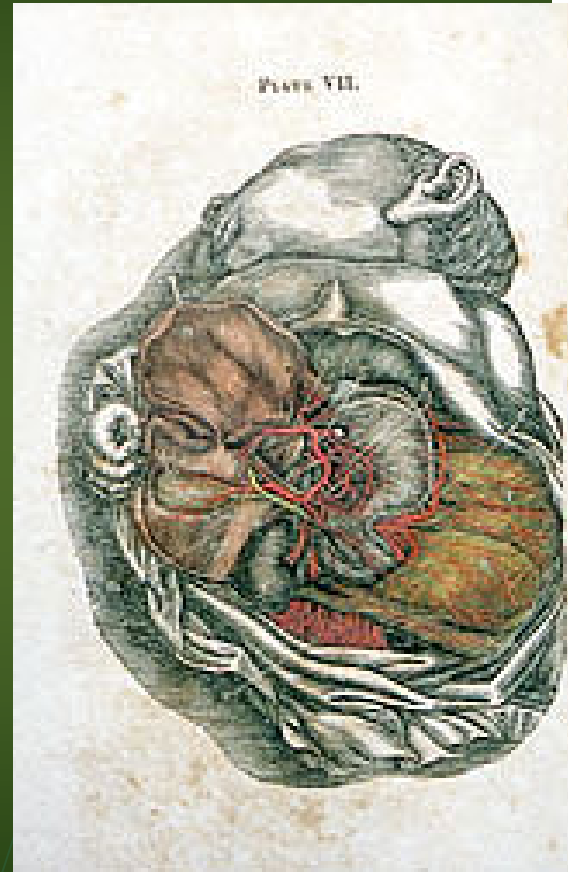

Albrecht von Haller 2.

A szervezet életereje:
vires vivae
nem az anyagtalan
lélekben,

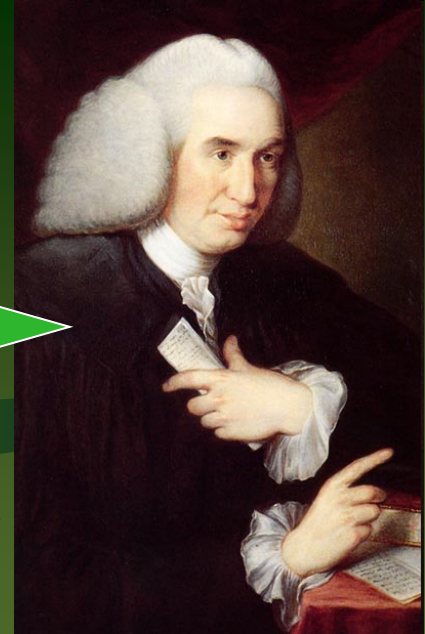

az élő rostokban

Edingburghi iskola

William Cullen (1712-1790)
minden betegség fokozott vagy
csökkent idegmozgás eredménye

Idegerő - nervizmus

John Brown (1735-88) az élet lényege az
ingerlékenység (inger és ingerület egyensúlya)
brownizmus

fokozott ingerlékenység:

- **sténia** gyógyítása a csökkentés-- opiummal, sedativumokkal
- **asténia** vagy fokozással: alkohol, izgatószer
- **Contraria contrariis curantur**

A felvilágosodás kora

A manufaktúra-ipar munkaszervezetével és technikájával már nem tudott eleget tenni a növekvő igényeknek.

- Olcsó tömegtermelésre volt szükség,
- ehhez hatékony gépek és új energiaforrások kellettek.

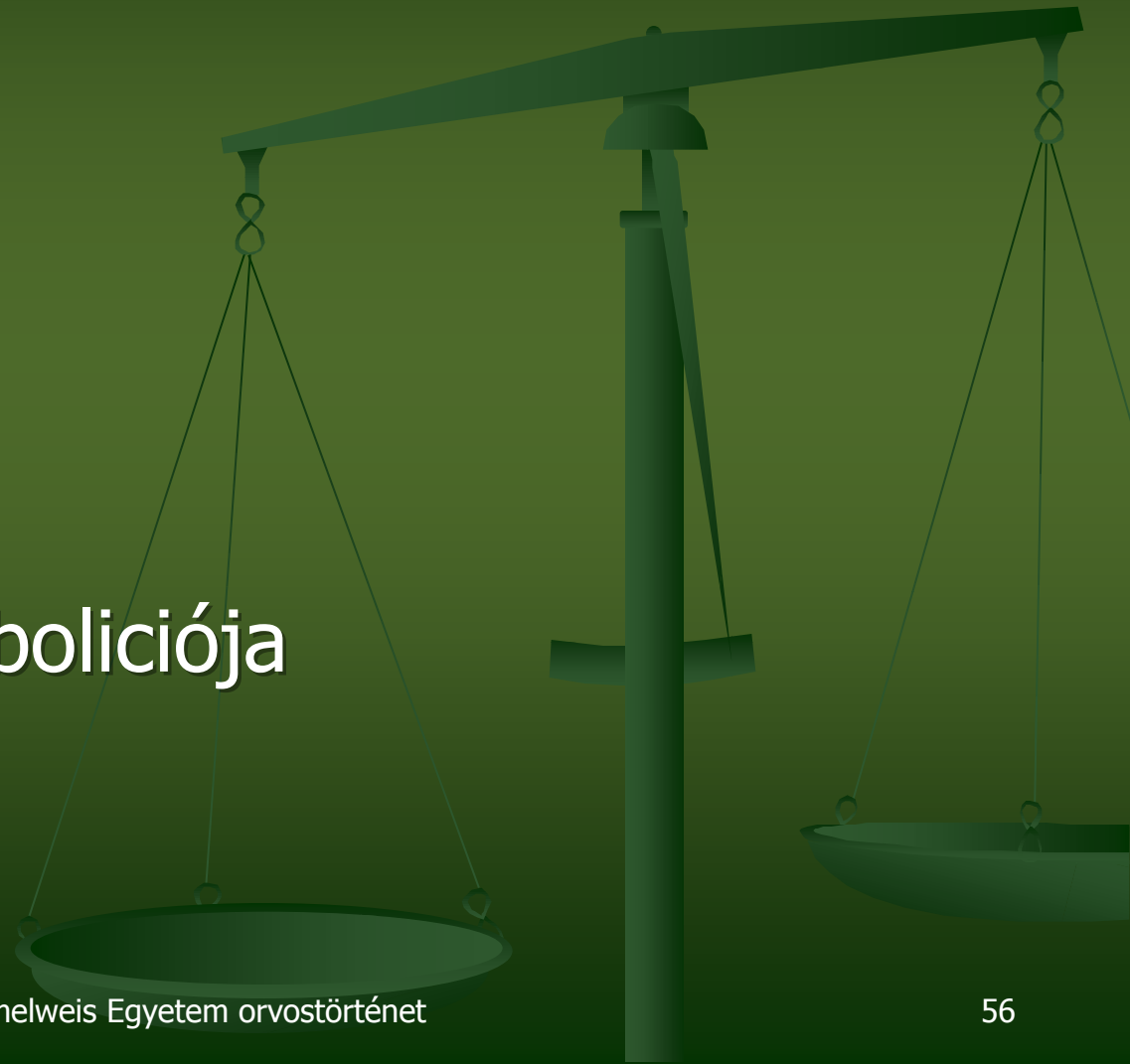
■ áttérés a gyáriparra

Megindult a kísérletezés

- új gépek születtek
- Angliában kibontakozó ipari-technikai forradalom
- polgári forradalom
- a hatalomra jutó tőkéseket a piac igényei a fejlesztésre kényszerítették

társadalomtudomány

- Geográfia
- Antropológia
- Filológia
- Állami oktatás
- Börtön reform
- Rabszolgaság abolíciója

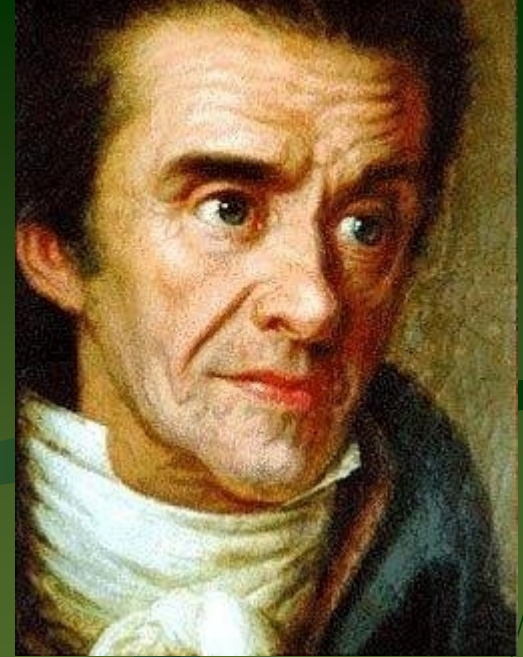

Tudósok és gondolkodók

- Hume
- Kant
- Linné
- Franklin
- Lavoisier
- Galvani
- Volta
- Gauss
- Erasmus
- Darwin

Pestalozzi fontos
változások az
oktatásban: *először
intézményesítette a
munkára nevelést:*

*a kéz, fej és szív
kiművelése*

A tudományos közélet

- A felvilágosodás, mint az egyetemes polgári ideológia kialakítója,
- általános európai mozgalom lett,
- minden országban sajátos nemzeti vonatkozásokkal.
- A legfontosabb tudományos központok London és Párizs.
- Az új tudomány művelői a természet szenvedélyes kutatására fordították figyelmüket. Sokat utaztak, leveleztek, vitatkoztak.
- Vitatkozó társaságaikból alakultak meg az első, hivatalosan is elismert tudományos akadémiák:

Edward Jenner, 1798

Théodore Tronchin

Az első védőoltás Edward Jennertől, aki tehénből nyerte az oltóanyagot

Vakcináció

Linné rendszere

Systema Naturae (1735)

Rendszerezte az addig ismert összes
növényt, állatot és ásványt

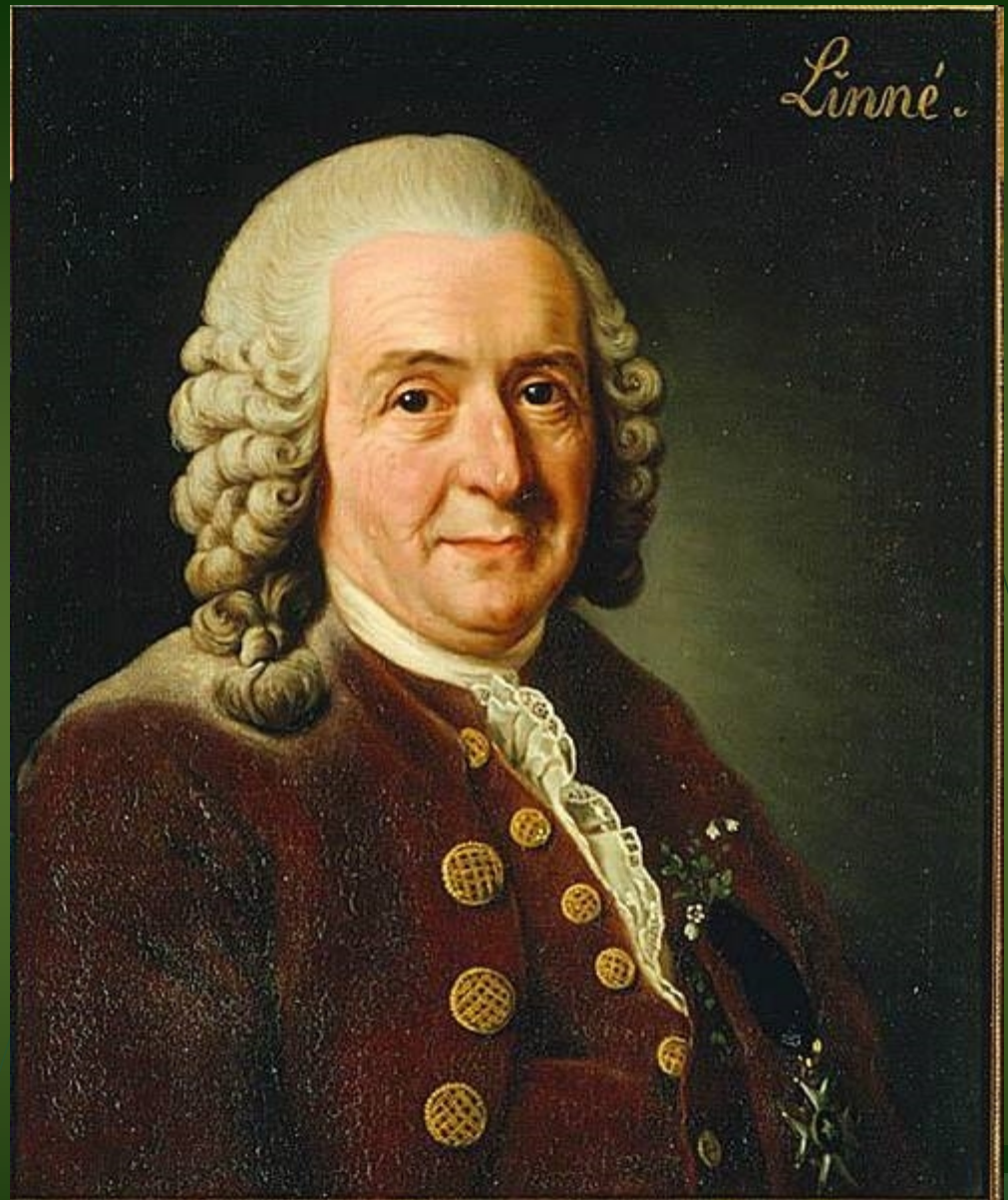
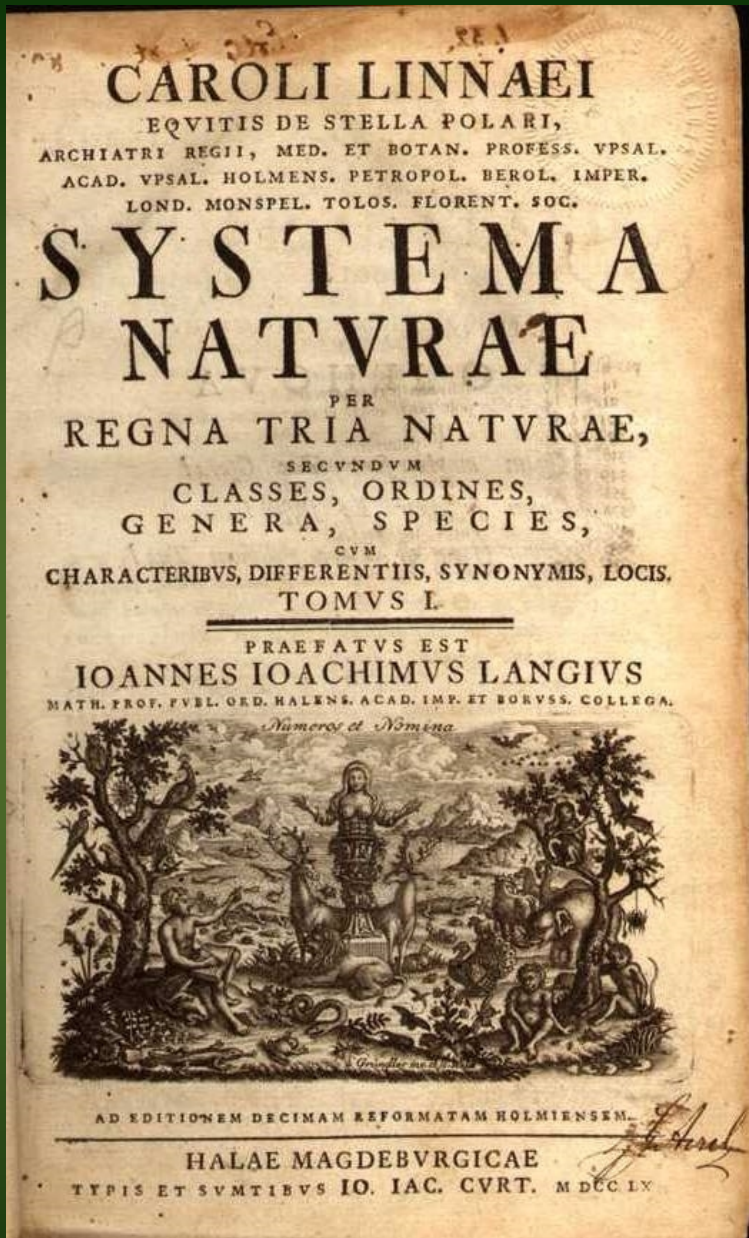
Rendszerezésének egységei:

osztály, rend, nem, faj,

növényvilágot huszonnégy osztályba sorolta a
porzók száma, megjelenése és a bibék száma
szerint.

Ezek önkényesen kiragadott morfológiai
bélyegek voltak.

Lavoisier a tudós

- Mérték és Súlybizottság tagja
- Lőpor és Salétrom gyár vezetője
- Bankigazgató
- A szerves kémia megalapítója
- Oxigént fedezi fel
- Légzés folyamata: oxigén, anyagcsere
- égés folyamata, kalcináció, széndioxid-víz

TRAITÉ
ÉLÉMENTAIRE
DE CHIMIE,
PRÉSENTÉ DANS UN ORDRE NOUVEAU
ET D'APRÈS LES DÉCOUVERTES MODERNES;

Avec Figures :

Par M. LAVOISIER, de l'Académie des Sciences, de la Société Royale de Médecine, des Sociétés d'Agriculture de Paris & d'Orléans, de la Société Royale de Londres, de l'Institut de Bologne, de la Société Helvétique de Basle, de celles de Philadelphie, Harlem, Manchester, Padoue, &c.

TOME PREMIER.

A PARIS,

Chez CUCHET, Libraire, rue & hôtel Serpente.

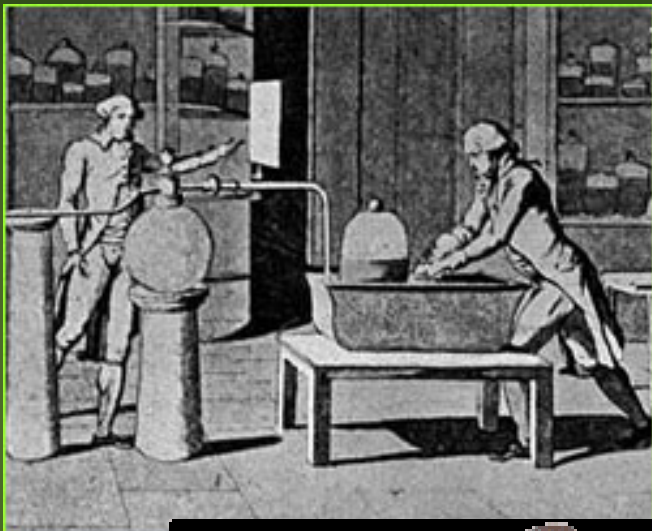
M. DCC LXXXIX.

Sous le Privilège de l'Académie des Sciences & de la Société Royale de Médecine.

Lavoisier

Kémiai kvantitatív analízis

Joseph Ignace Guillotin 1783-1814

jezsuita szerzetes, orvos
kevésbé fájdalmas nyaktiló
kidolgozása

A nemzetgyűlés 1792-ben fogadta
el az indítványt

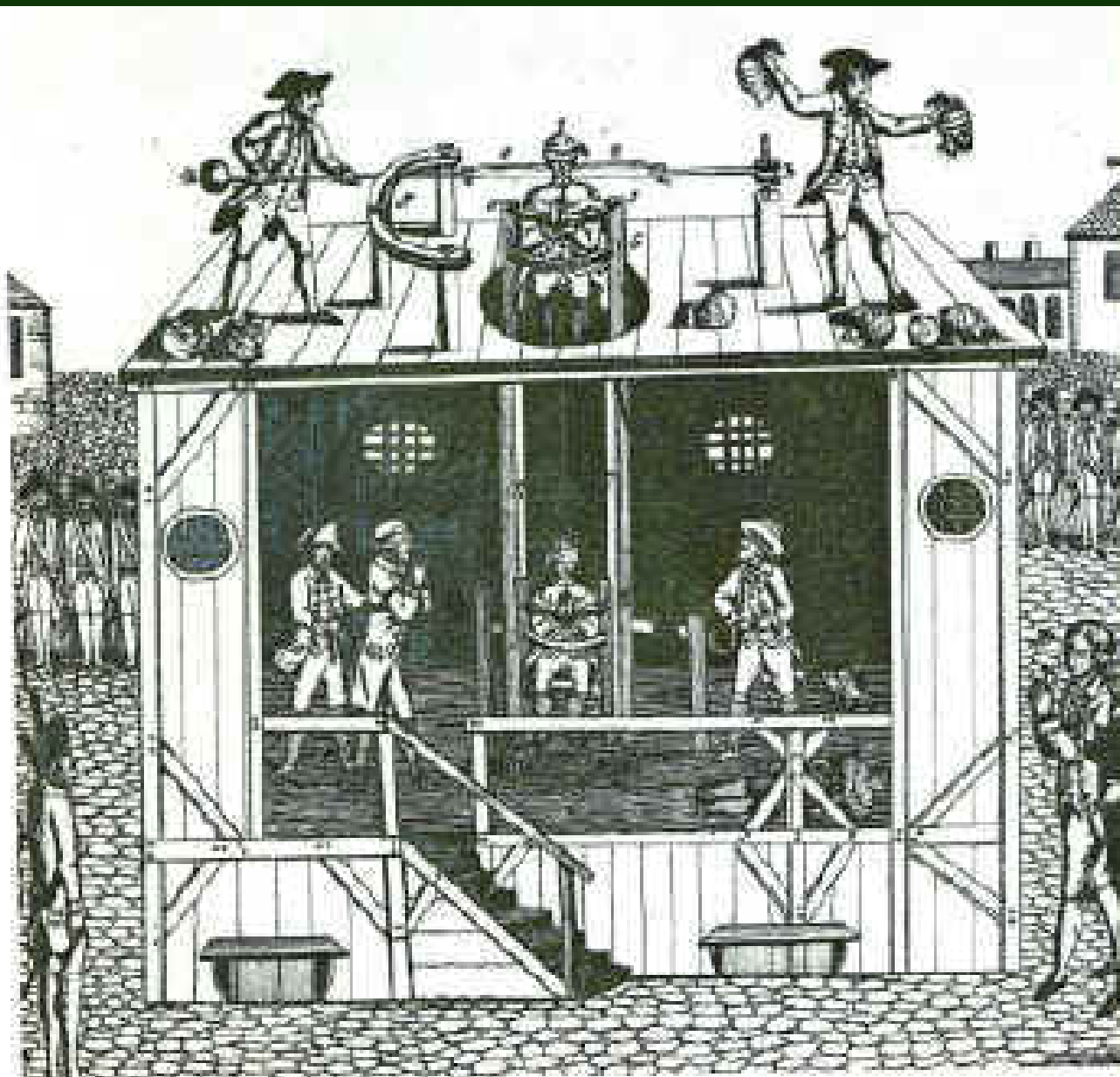
1792. április 25-én rengeteg
kísérletezés után a szerkezetet
Chatelet téren állították fel.

**Az orvos 1814-ig, halálig a
himlőoltás bevezetésén
fáradozott.**

Franciaországban a huszadik
századig 1939-ig használták nyílt
kivégzéseken

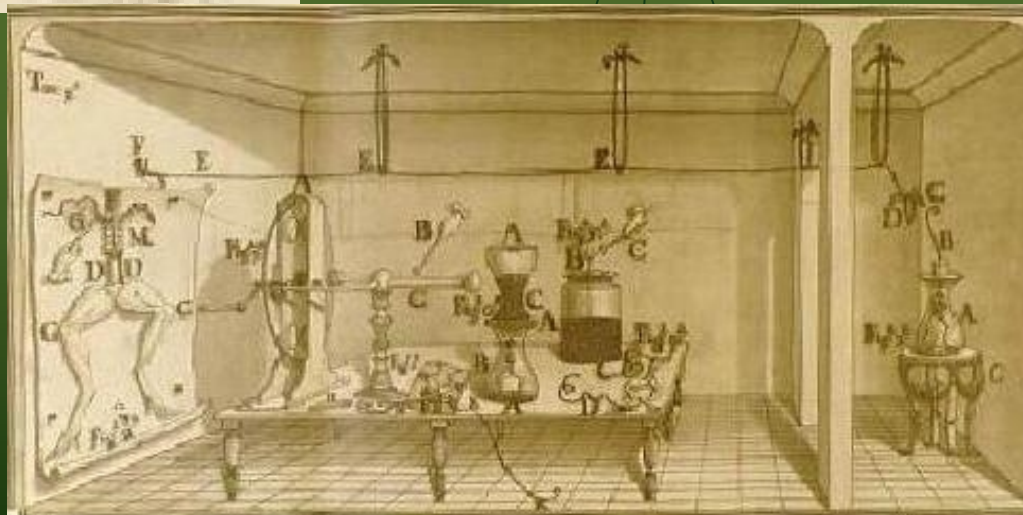
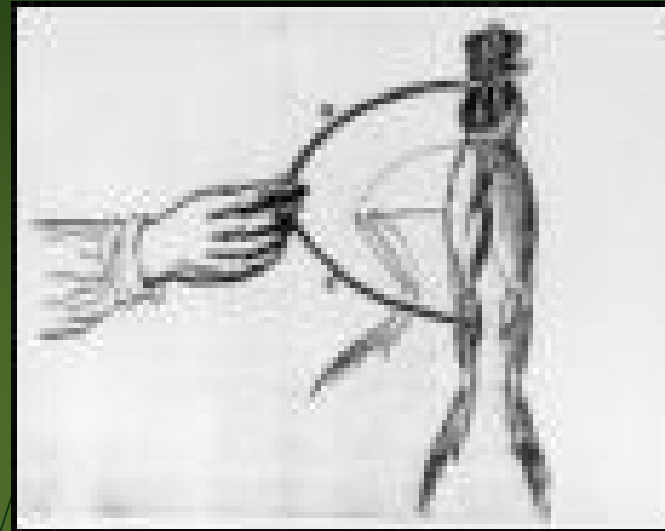
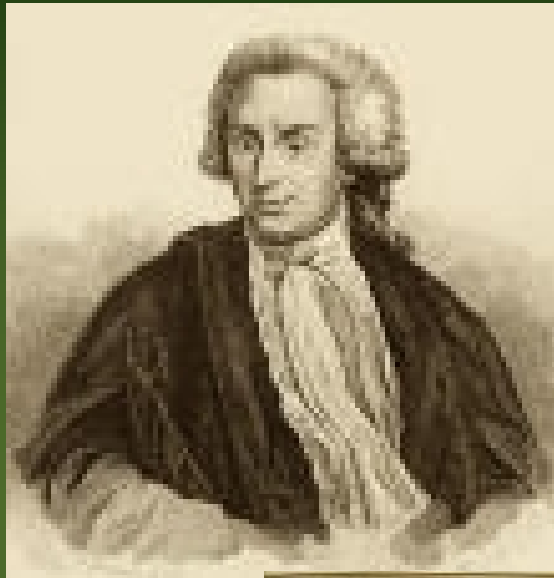
1981-ben szűntették meg

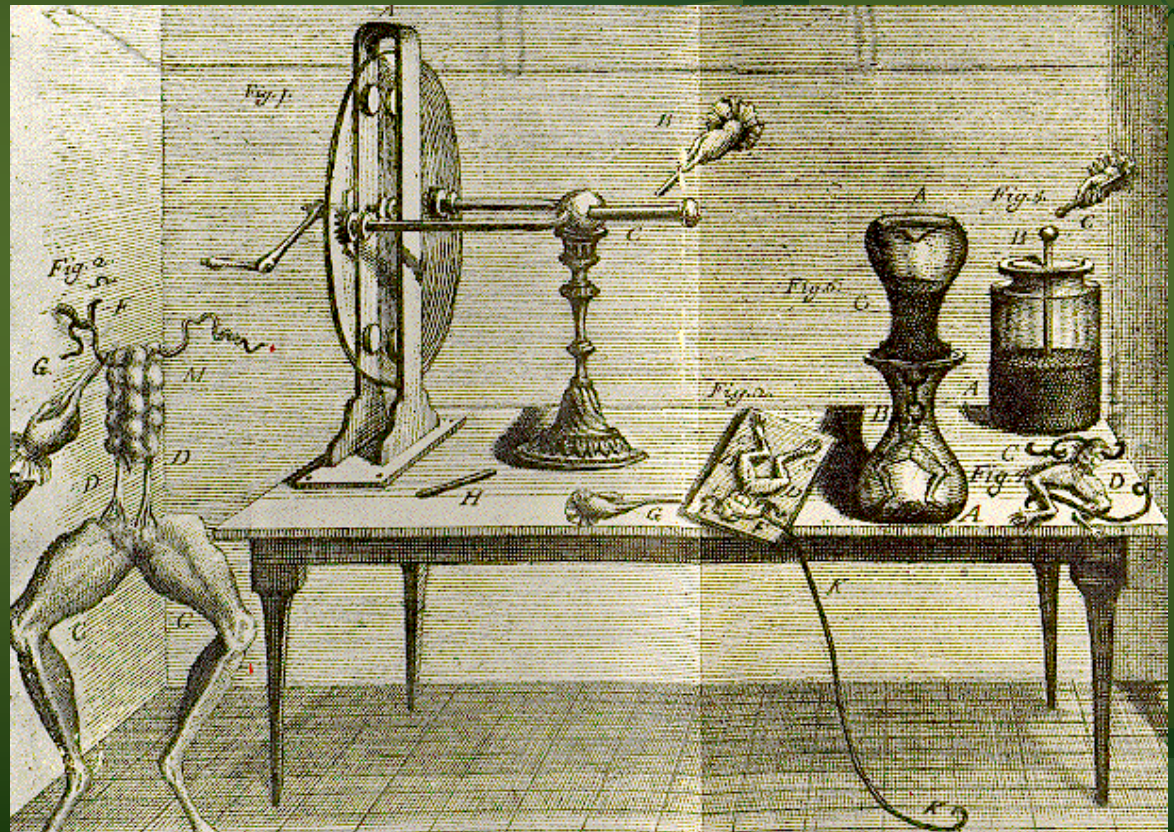

Luigi Galvani (1737-1798)

Elektromosság az izomban

- állati elektromosság megfigyelése, kísérletek
- galvanizmus

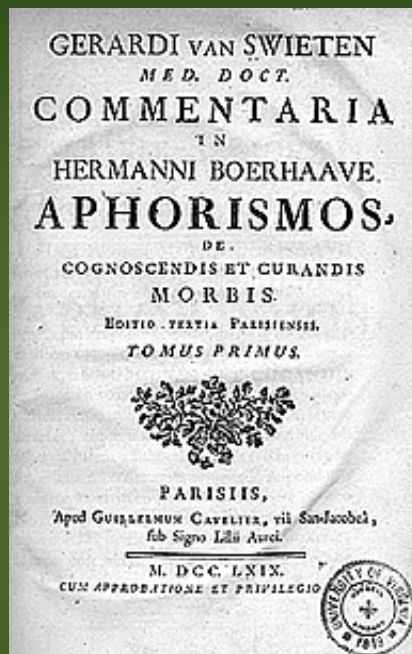
Mária Terezia uralkodás 1740-1780

Gerhard van Swieten

Udvari orvos,
protomedicus

Feladata az
osztrák és a
magyar
egészségügy,
orvosi iskola
megszervezése

Generale Normativum in Re Sanitatis

- egészségügy
- oktatás
- bécsi és egyben a közép-európai orvosképzés reformja
- egyetemi gyógyszerészképzés alapjai
- kémiai és botanikai tanszék felállítását
- gyógyszerészképzés

Egyetemi orvosi oktatás kezdete, Nagyszombat 1769

Bécsi I. iskola

- Gerhard Van Swieten (1700-1772)
- Anton de Haen (1704-1776) anamnézis, hőmérséklet, pulzus
- Leopold Auenbrugger (1722-1809) kopogtatás/percussio
- Maximilian Stoll (1742-1787) betegségleírások: tbc, ólomkólika
- Anton Störck (1731-1803)

TYRNAVIA.

Nagyszombat